

עת"א 44919/07/23 - כמיל עבד אלרחמן (אסיר) נגד שב"ס

בית המשפט המחוזי בחיפה

14 ספטמבר 2023

עת"א 44919-07-23 כמיל(אסיר) נ' שב"ס
בפני כב' הנשיא רון שפירא
עותר כמיל עבד אלרחמן (אסיר) ע"י ב"כ עו"ד אליאן עמל (סנגוריה ציבורית)
נגד שב"ס
משיב

פסק דין

הרקע לעתירה וטענות הצדדים:

העותר הגיש עתירת אסיר במסגרתה הוא מלין נגד הנחיית המשיב לפיה אסירים שאינם אזרחי ישראל אינם משולבים בטיפול ומבקש להורות למשיב לשלבו בטיפול המתאים לצרכיו.

העותר הינו אסיר פלילי המרצה עונש מאסר בפועל של 15 חודשים בגין עבירות גניבת רכב, כניסה או שהייה בישראל שלא כדין, הפרעה לשוטר במילוי תפקידו ועבירות תעבורה, זאת החל מיום 06.03.23. העותר הינו תושב איו"ש, שוהה בלתי חוקי. זהו מאסרו הראשון.

העותר טוען כי ביקש מהמשיב לשלבו בחינוך ובקבוצות טיפול המתאימות לצרכיו, זאת בשל רצונו לעשות שינוי אמיתי בחייו, אך המשיב השיב כי העותר אינו עומד בתנאי הסף לשילובו בקבוצת טיפול וכי שילובו בכיתת חינוך יבחן על ידי הגורמים הרלוונטיים. נטען כי לפי תשובת המשיב לב"כ העותר, על פי סעיף 11ד' לפקודת בתי הסוהר, שיקום אסירים יבחן עבור אסיר שהינו אזרח ישראלי או תושב ישראל וככל שהדבר מתאפשר נבחנת אפשרות לשילוב מי שאינו תושב/אזרח ישראל במסגרות תקו"ן הקיימות ועל בסיס מקום פנוי. נטען כי קיימת חשיבות רבה בטיפול ושיקום אסירים על מנת שלא ישונו לסורם וזכותו של העותר להשתלב בטיפול עומדת לו ככל אסיר אחר בכלא. נטען כי יש להבחין בין טיפול לשיקום ולמרות שהעותר אינו יכול להשתלב בתכנית שיקום יש מקום לאפשר לו להשתלב בקבוצת טיפול במסגרת המחלקה ולא באגף שיקום. נטען כי למרות סעיף 11ד' לפקודת בתי הסוהר, המשיב תמיד פעל לשלב גם אסירים תושבי האזור בהליכים טיפוליים המתאימים להם. נטען כי המשיב אינו רשאי להפעיל סמכויותיו בחלוקת השירותים לאסירים באופן מפלה. חובתו לפעול בשוויון כלפי אסירים. כן נטען כי העובדה שהעותר אינו אזרח או תושב הייתה השיקול היחיד שמנע את שילובו באגף טיפולי ולכן מדובר בפגם בהחלטה. עוד נטען כי מדיניות המשיב פוגעת באפשרות העותר לבקש שחרור מוקדם ממאסר שכן שילוב במסגרות טיפול הינו שיקול משמעותי שבוחנת ועדת השחרורים.

המשיב טוען כי סעיף 11ד' לפקודת בתי הסוהר מעגן בחקיקה את חובת המדינה לבחון אפשרויות שיקום לכל אסיר

שהוא אזרח או תושב ישראל. לכן נטען כי קיימת הבחנה מותרת לעניין השיקום בין אסירים אזרחי ישראל או תושביה לבין מי שאינם כאלה, מתוך רציונל ברור כי שיקום אסירים אינו נמנה על זכויות האדם הבסיסיות שלגביהן אין מקום לעשות הבחנה שכזו בין אדם לאדם, אלא על אותן זכויות "חיוביות" לגביהן מקובלת אבחנה זו. נטען כי העותר אינו אזרח או תושב ישראל ולכן על פי הוראות החוק ומתוקף עקרון חוקיות המנהל הרשות אינה מחויבת להעניק לו מסגרת טיפולית. מדובר באסיר שעם תום מאסרו אינו עתיד לשהות במדינת ישראל כדין והמחוקק הכיר בכך במסגרת חקיקה ראשית שיש ליתן עדיפות לאזרחי או תושבי הארץ בכל הנוגע למתן טיפול, שכן אלה עתידים לשוב לקהילה בתוך תחומי המדינה. כמדיניות המשיב רואה חשיבות רבה בכל הנוגע לשיקום של אסירים וככל שיש בידו לשלב אסירים שאינם תושבי ישראל במסגרות טיפוליות הוא אכן עושה כן במסגרת מכלול השיקולים, בהם מקומות וצרכי כליאה, שיקולי תקציב וכיוצא"ב. בכל הנוגע לטענות העותר בדבר אי שילובו בטיפול סוציאלי מפנה המשיב להתייחסות קצינת התקו"ן המחוזית, ממנה עולה כי תהליך השיקום אינו מופרד מתהליך הטיפול. כן נטען כי מאבחון צרכים שנערך לעותר עולה כי הוא זקוק לטיפול באלימות כללית, עבירות תעבורה ודפוסים עברייניים. בכלא דמון בו הוא מוחזק אין מסגרת שיקומית מתאימה. בתאריך 20.06.22 זומן העותר לשיחה עם העו"ס במסגרתה הוסבר לו כי על מנת לבחון שילובו בקבוצה טיפולית התואמת את צרכיו עליו להגיש בקשת העברה לכלא אחר והוא מסר כי נוח לו וברצונו להמשיך לשהות בכלא דמון. בתאריך 31.07.23 שוב זומן העותר לשיחה ושוב הוצע לו להגיש בקשת העברה אך עד למועד זה לא הוגשה בקשת העברה מטעם העותר. בנסיבות אלה נטען כי אין מקום להתערב וכי התנהלות גורמי הטיפול בעניינו של העותר הינה אחראית, סבירה ובהתאם להוראות הדין.

דין והכרעה:

לאחר שבחנתי את טענות הצדדים, הגעתי למסקנה שלא נפל פגם המצדיק התערבות בהנחיית המשיב או בהתנהלותו בעניינו של העותר.

סעיף 11ד' לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], תשל"ב - 1971, קובע כך:

מיום 14.5.2012

תיקון מס' 42

ס"ח תשע"ב מס' 2355 מיום 14.5.2012 עמ' 378 (ה"ח 650)

הוספת סעיף 11ג

שיקום

"11ד. (א) נציב בתי הסוהר יבחן אפשרויות לשיקומו של אסיר שהוא אזרח ישראלי או תושב ישראל וינקוט צעדים להבטחת שילובו המרבי בפעילויות שיקום בין כותלי בית הסוהר.

(ב) אסיר כאמור בסעיף קטן (א) ישולב בפעילויות שיקום, ככל שיימצא מתאים לכך, במועד, בהיקף ובתנאים כפי שייקבעו בתקנות ובפקודות השירות.

(ג) השר יקבע, באישור הוועדה לביטחון לאומי של הכנסת, הוראות לעניין סעיף זה."

על כן, בהתאם לסעיף 11ד' (א) הנ"ל האפשרות להשתלב בפעילויות שיקום בבתי הסוהר נתונה אך ורק לאסירים שהם

אזרחי או תושבי ישראל [ראו גם: רע"ב 6259/17 דוגיא נ' שרות בתי הסוהר (07.01.2018)]. המשיב פועל בעניין שיקום וטיפול באסירים בהתאם להוראות החוק ולכן לא ניתן לקבוע כי ההנחיה שעל פיה פועל המשיב מצדיקה את התערבות בית משפט זה בהחלטה.

כפי שנקבע ברע"ב 3969/97 **מדינת ישראל נ' אבו רביע**, פ"ד נא(5) 470 (1997), זכותו של אסיר לשיקום אינה מבין הזכויות הבסיסיות כמו הזכות לחיים ולכבוד ועצם הענקתה ואופן הענקתה נתונים לשיקול דעתו של שב"ס. אין מדובר בזכות מוקנית. זוהי זכות בעלת גוון סוציאלי שמוענקת מאינטרסים ציבוריים מובהקים לשם השגת תכליות מסוימות ובאמצעים המאפשרים הענקתה או שלילתה בהתאם לנסיבות. שיקול הדעת של הרשות חייב להיות מופעל בהגינות ומטעמים ענייניים, רלוונטיים וצודקים, אולם ניתן להתחשב במגבלות משאבים והערכות ערכיות. נקבע שם כי אין פסול חוקתי בחוקים ובהחלטות המעניקים לתושבי המדינה ולאזרחיה זכות קדימה בהנאה ממשאביה המוגבלים ואין בהם משום הפליה פסולה. כך גם באשר להפעלת סמכות על פי חוק. עוד נקבע שם כי ההבחנה בין שתי קבוצות האסירים, תושבי ישראל ותושבי חוץ, בהתחשב בשיקולים הגלומים בה, אינה מפלה בין שווים, אינה בלתי צודקת ואינה בלתי הוגנת.

כפי שצוין על ידי ב"כ המשיב והגורמים הטיפוליים שהגישו חוו"ד מטעם המשיב, לא ניתן לעשות הבחנה בין טיפול לשיקום כפי שמבקש העותר. עם זאת, כפי שטען המשיב, שירות בתי הסוהר מכיר גם בצורך לטפל באסירים תושבי חוץ והדבר נעשה בהתאם לנתוניהם של אותם אסירים ועל פי האפשרויות העומדות בפני שב"ס ומכלול השיקולים הכוללים מקומות טיפול, צרכי כליאה, שיקולי תקציב וכיוצ"ב. כפי שציין המשיב, אין התעלמות מדאגה לצרכי אסירים תושבי חוץ בעניין זה, אם כי הדבר לא נעשה באופן זהה לאסירים תושבי הארץ.

במקרה של העותר הוצע לו לבקש העברה לכלא אחר שבו קיימות אפשרויות טיפול המתאימות לצרכיו, אך העותר טרם פנה אל המשיב בבקשה להעברה כפי שהוצע. על כן, לאור כל המפורט לעיל, ומאחר שלעותר הוצעה האפשרות לבקש העברה לכלא שבו קיימות אפשרויות טיפוליות עבורו והעותר טרם פנה כנדרש, לא מצאתי כי נפל בהתנהלות המשיב בעניינו של העותר פגם המצדיק התערבות. על כן, העתירה נדחית.

הערה בטרם סיום:

בשולי האמור, ואולם לא בשולי העניין, ראו להסב את תשומת לב הגורמים העוסקים בנושא שיקום האסירים לצורך לבחון שוב את סוגיית שילוב אסירים תושבי שטחי יהודה ושומרון, שאינם אזרחי או תושבי מדינת ישראל, בהליכי שיקום וטיפול.

כפי שצוין ברע"ב 3969/97 הנ"ל, תכליתו של השיקום היא בין השאר מניעת פשיעה עתידית בישראל. כפועל יוצא השיקום מיועד בבסיסו לאזרחי או תושבי ישראל שלאחר שחרורם יחזרו לחיק החברה בישראל. מטרתו להוציא את האסיר ממעגל חיי הפשע ולאפשר לו להשתלב בחברה הישראלית לאחר שחרורו. מכאן האבחנה שבין אזרחי ותושבי ישראל ובין זרים שיורחקו למדינותיהם **וככל שניתן לצפות, ולמנוע, לא יחזרו עוד.**

המציאות של תושבי שיטחי יהודה ושומרון שבאחריות הרשות הפלסטינאית (להלן: הרש"פ) מייצרת קבוצה של אסירים שאמנם אינם אזרחי מדינת ישראל או תושביה ואולם הם נמנים על אוכלוסיה שהחיכוך שלה עם תושבי ואזרחי מדינת ישראל הוא יום יומי. בפועל, חלקם גם יחזרו ויכנסו למדינת ישראל. קיימת אפשרות שגם יבצעו עבירות. מכאן שקיים טעם מעשי לנקוט בפעולות, לרבות פעולות שיקום וטיפול, שיצמצמו את מעורבותם בפשיעה, על כל המשתמע מכך.

בעתירה זו אינני נזקק לדון בנושא שנבחן ע"י בית המשפט העליון ברע"ב 4644/15 ג'ורג' ראעי נ' שירות בתי הסוהר (15.6.2016), שם בחן בית המשפט העליון את סוגית הטיפול השיקומי באסירים על רקע ההשלכה של מניעת אבחון וטיפול בתושבי שיטחי הרש"פ שביהודה ושומרון על הסיכויים לשחרור מוקדם בעת התייצבותם בפני וועדת שחרורים. עם זאת הדברים שנאמרו שם נכונים, בהתאמה המתחיבת, לעצם בחינת מדיניות הליכי השיקום לאוכלוסית אסירים זו בשים לב לנסיבות ובעיקר למציאות שמובילה לתופעה של חזרה לתחומי מדינת ישראל וביצוע עבירות.

במקרה שבפני ניתנה לעותר האפשרות להגיש בקשה לעבור למתקן כליאה אחר שם ישולב בהליך טיפולי כך שאין מקום להתערב בהחלטות שב"ס. עם זאת ראוי, לטעמי, שכל הגורמים העוסקים בנושא הטיפול במניעת עבריינות, ובעיקר במסגרת הכליאה, יבחנו את אופן יישום ההוראות וישקלו את הצורך לשנותן וזאת בהתייחס לתושבי שיטחי יהודה ושומרון, לרבות אלו שבאחריות הרש"פ, שאינם אזרחי או תושבי מדינת ישראל, ואולם שלובים במציאות היום יומית של החיים בתחומי מדינת ישראל וקיימת גם אפשרות סבירה שיחזרו ויפעלו בשטחה ויבצעו עבירות נוספות.

שלילת מענה טיפולי מאסירים אלו מחמת העובדה שאינם אזרחי או תושבי מדינת ישראל מחזקת את הסיכון שיחזרו ויבצעו עבירות בתחומי מדינת ישראל ונגד אזרחיה ותושביה. נראה שראוי לבחון דרכים לצמצום סיכון זה.

המזכירות תעביר עותק לב"כ הצדדים ולעותר באמצעות שב"ס.

רון שפירא, נשיא

ניתן היום, כ"ח אלול תשפ"ג, 14 ספטמבר 2023, בהעדר הצדדים.